

דף נה

מתני': בהרוגי מלחמה^(א) אין דין סיקריקון. מהרוגי מלחמה ואילך יש דין סיקריקון. **למשנה ראשונה** לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעה"ב, מקחו בטל. מבעל הבית וחזר ולקח מן הסיקריקון, מקחו קיים. **לבי"ד של אחריהם** הלוקח מסיקריקון, בזמן שאין ביד הבעלים לקנותו, נותן לבעלים רביע. אבל יש ביד הבעלים לקנותם, הן קודמין לכל אדם. רבי הושיב בי"ד, ונמנו שאם שהתה בפני סיקריקון י"ב חודש, כל הקודם ליקח זכה, אבל נותן לבעלים רביע.

לקח מן האיש [קרקע המיוחדת לכתובה^(א)], וחזר ולקח מן האשה, מקחו בטל. מן האשה וחזר ולקח מן האיש, מקחו קיים.

גמ': רב יהודה מפרש המשנה שבהרוגי מלחמה לא דנו דין סיקריקון ומקחו קיים, דאמר רב אסי ג' גזירות גזרו, מתחילה שמי שיראה ישראל ולא יהרגוהו יהרג, ואח"כ גזרו שמי שיהרוג יתן ד' זוזים, וכיון שהיו הורגים מתוך אונסיו גמר ומקנה בלב שלם. ולבסוף גזרו שמי שיהרוג יהרג ושוב אינם הורגים, ולכך לא גמר ומקני, דאמר למחר אתבענו לדין.

דף נו

אמר **רבי יוחנן**, על שלושה^(א) מקרים דלהלן, נאמר, 'אשרי אדם מפחד תמיד [שדואג לראות הנוול שלא תצא תקלה ממעשיו] ומקשה לבו יפול ברעה', על קמצא ובר קמצא חרבה ירושלים, על תרנגול ותרנגולת חרבה טור מלכא, ועל דופן של מרכבת נשים חרבה ביתר.

א. על קמצא ובר קמצא חרבה ירושלים.

מעשה באחד מאנשי ירושלים שקמצא היה חברו ובר קמצא היה שונאו, ועשה סעודה ושלח את שמשו להזמין את קמצא וטעה והזמין את בר קמצא, וכשראה שבר קמצא הגיע אמר לו שישתלק משם. וביקשו בר קמצא שישאירו וישלם את דמי מה שאכל ושתה ולא נתפייס. ושוב בקשו שישאירו וישלם לו דמי חצי הסעודה ולא הסכים, ואף כשהציע לו את דמי כל הסעודה לא נתפייס וגרשו משם. ואמר בר קמצא הואיל וישבו שם רבנן ולא מיחו, שמע מינה שניחא להו, והלך והלשין לקיסר שהיהודים מרדו בו, ושאלו המלך כיצד אדע שכנים דברך, ואמר לו שישלח להם קרבן ויראה אם יקריבוהו ע"ג המזבח^(א). שלח עמו עיגלא תילתא^(א), ועשה לו בר קמצא מום בניב שפתיים וי"א בדוק שבעין [שאצל הגויים אין זה נחשב מום], וכשבא לפני חכמים רצו להקריב ע"ג המזבח משום שלום מלכות, ורבי זכריה בן אבקולס אמר שלא יקריבו, שמא יאמרו בעלי מומין קרבין לגבי המזבח, ורצו להרוג את בר קמצא, ורבי זכריה אמר להם שלא יהרגוהו, שמא יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג, ואמר **רבי יוחנן** ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את ביתנו, ושרפה את היכלנו, והגליתנו מארצנו.

שלח הקיסר את נירון קיסר להלחם בישראל, וכשבא זרק חיצים לארבע רוחות השמים, וכולם נפלו בירושלים. ואמר לתינוק פסוק לי פסוקך, אמר לו 'ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל', והבין מדבריו שהקב"ה ינקום מאותו אדם שיחריב את ביהמ"ק, הלך ונתגייר ויצא ממנו **רבי מאיר**.

שלח הקיסר את אספסיינוס ובא וצר על ירושלים שלוש שנים. והיו בירושלים שלושה עשרים, **נקדימון בן גוריון** [שנקדה חמה בעבורו], **בן כלבא שבו** [שכל הנכנס בביתו שהוא רעב ככלב יוצא מביתו כשהוא שבע], **בן ציצית הכסת** [שהיתה כסתו נגררת ע"ג כסתות. ואיכא דאמרי שהיתה כסתו מוטלת בין גדולי רומי], והיה להם ממון כדי לפרנס את ירושלים עשרים ואחד

שנים, אחד אמר שיפרנס בחיטים ושעורים, ואחד ביין מלח ושמן, ואחד בעצים [ושבחו חכמים את המספק עצים, כדבר חסדא שנתן כל המפתחות ביד שמשו חוץ משל עצים, ואמר שעל כל אוצר חיטים צריך שישים אוצרות עצים]. ורצו החכמים לעשות שלום עם הרומיים, ואמרו שלא יצליחו במלחמה עמם. והיו בירושלים בריונים שלא הסכימו ורצו להלחם, וכדי להכריח את החכמים להלחם שרפו את אוצרות החיטים והשעורים ונהיה רעב בירושלים.

הגמ' מתארת את גודל הרעב שהיה בירושלים.

מרתא בת ביתוס היתה עשירת ירושלים, וכשבא הרעב שלחה את שלוחה לקנות עבורה סלת. הלך וכבר נמכר. חזר ואמר לה שנגמר הסלת ויש פת נקיה. אמרה לו שיקנה לה. הלך וכבר נמכר. חזר ואמר לה שנגמר הפת נקיה ויש פת קיבר. אמרה לו שיקנה לה. הלך וכבר נמכר. חזר ואמר לה שנגמר הפת קיבר ויש קמח שעורים. אמרה לו שיקנה לה. הלך וכבר נמכר. חזר ואמר לה. והיתה חלוצת מנעל, והלכה לראות אם תמצא משהו לאכול, ונדבק לה גללי בהמה ברגלה, ומתה מחמת איסטניסותה. וקרי עלה **רבי יוחנן בן זכאי** 'הרכה והענוגה אשר לא ניסתה כף רגלה'.

ואיכא דאמרי, שאכלה גרוגרת של **רבי צדוק**, ומתוך שהיתה איסטניסית מתה ומהי גרוגרת של **רבי צדוק**, **שרבי צדוק** ישב ארבעים שנה בצום כדי שלא תחרב ירושלים עד כשהיה אוכל משהו היה נראה מבעד גרונו, וכשסיים תעניתו ורצה להבריא עצמו, היה מוצץ את הגרוגרת וזורק אותה, [ורפאו אותו ע"י שיום ראשון נתנו לו לשתות מים ששרו בו סובין, למחרת, נתנו מים עם קצת קמח וסובין, ולמחרת מים עם קמח, עד שנתרווחו מעיו]. וכשמתה, הוציאה את כל ממונה והשליכתו בשוק, ואמרה מה צורך יש לי בזה, והיינו דכתיב 'כספם בחוצות ישליכו'.

אבא סקרא היה בן אחותו של **רבי יוחנן בן זכאי** והיה ראש הבריונים, ושלח **רבי יוחנן** אליו שיבוא אליו בצנעא, ואמר לו עד מתי אתם ממיתים את העם ברעב. ואמר לו שאינו יכול לעשות שלום מחמת שיהרגוהו. ואמר לו **רבי יוחנן** שיתן לו עצה כיצד יצא מן העיר, ואמר לו שיוציאו קול בעיר שהוא חולה, ולאחר זמן ישימו לידו דבר עם ריח רע כדי שיצא הקול שמת, ותלמידיו יוציאו אותו מחוץ לעיר [ולא אנשים אחרים משום ששישמו לב שהוא חי, שהחי קל מן המת]. וכך עשו, ונטלו **רבי אליעזר ורבי יהושע** את מטותו, ורצו הבריונים רצו לדקור המטה בחרב ולדחפו ולא הניחו להם, משום שיאמרו רבן דקרו, רבן דחפו, וכך הוציאו אותו מחוץ לעיר.

כשהגיע אל אספסיינוס אמר לו שלום עליך המלך, שלום עליך המלך, אמר לו חייב מיתה אתה. על שאתה קורא לי מלך בשעה שאני מלך. ועוד שאם מלך אני מדוע לא באת אלי עד עתה. אמר לו, עתיד אתה להיות מלך, שאם לא כן לא תמסר ירושלים בידך^(א), שנאמר 'והלבנון [בהמ"ק שנקרא כך שנאמר 'ההר הטוב והלבנון'] באדיר [מלך דכתיב 'והיה אדירו ממנו'] יפול', ומה שלא באתי אליך עד עכשיו, הוא מחמת הבריונים שלא הסכימו. א"ל היה עליך להשחית את החומה ולהשליך את הבריונים, כמו חבית של דבש שנחש כרוך סביבותיה ששוברים אותה. ושתק **רבי יוחנן**. קרא עליו **רב יוסף** ואיתימא **רבי עקיבא**, 'משיב חכמים אחר ודעתם יסכל', שהיה לו להשיב, שבחבית לוקחים צבת ותופסים הנחש ומשאירים החבית בשלמותה, כך ציפינו להוציאם מן העיר ולא להחריבה.

תוך כדי דבריהם, הגיע שליח מרומי שמת הקיסר, וחשובי רומי רוצים למנות את אספסיינוס למלך, והיה אספסיינוס לבוש מנעל אחד על רגלו, ורצה ללבוש השני ולא הצליח, וניסה להוריד את הראשון ולא הצליח.

שלא ישכח תלמודו וחזרו על משנתו, אבל אדם המפחד בחינם עליו נאמר 'פחדו בציון חטאים'. תוס' (ד"ה אשרי). (ד) **דקיי"ל** 'איש' 'איש' לרבות את העכו"ם שנודדים נדרים ונדבות כישראל. רש"י (ד"ה קורבנא). (ה) **פירוש** בריא וטוב כמו 'ושלישים על כולו' וכמו 'עגלה משולשת'. ויש מפרשים שלישי לבטן, ולא יתכן כדמוכח בסנהדרין (סה:). ויש מפרשים שגדל שלישי. תוס' (ד"ה עגלא). (ו) **אע"פ** שלבסוף נמסרה ביד טיטוס שאינו מלך, מ"מ כיון שצר עליה ג' שנים והיה שם רעב הוי כאילו נמסרה בידו. תוס' (ד"ה אי).

(א) **בירושלמי** איתא שבראשונה גזרו על יהודה לפי שמסורת בידם שיהודה הרג עשו כדכתיב 'ידך בעורף אויבך' 'ידיו רב לו'. ואף ששינונו בסוטה (יג) שחוששים בן דן הכהן, לא מת עד שעמד עליו יהודה והרגו. תוס' (ד"ה ביהודה). (ב) **או** שכתוב בכתובתה, או שהכניסה לו שום בכתובתה, וכ"ש שאר נכסים, משום שאם אינה מוכרת אומר לה עיניך נתת בגירושין ובמיתה. רש"י (ד"ה לקח). (ג) **שהיה** להם לפחד ולא לבטוח על רוב עשרם לבייש את בר קמצא ולעמוד על בת קיסר. וכמו"כ מוקי לה בברכות (ס) האי קרא דבדרי תורה שדואג

ב. אתרנגול ותרנגולתא חרבה טור מלכא.

באותם הימים היו נוהגים להוציא תרנגול ותרנגולת לפני חתן וכלה, לומר להם פרו ורבו כתרנגולין. יום אחד לקחו להם גדוד חיילים של רומי את התרנגול והתרנגולת, ונפלו עליהם והכום. הלכו ואמרו לקיסר שהיהודים מרדו בך, וכשבא ללחום נגדם בא כנגדו איש מן הדרום שהיה קופץ מיל בבת אחת והורג בהם. נטל הקיסר את כתרו והושיבו בקרקע, ואמר רבש"ע אל תמסור אותי ואת מלכותי ביד אדם אחד, ואותו אדם נכשל בפיו, שאמר 'הלא אתה אלוקים זנחתנו ולא תצא אלוקים בצבאותינו' [ודוד המלך אמרו בלשון תמיהה], וכשנכנס לבית הכסא, הכיש נחש את מעיו ומת. ומחמת הנס, חשב המלך לעזוב ולא ללחום בהם כעת, אך כשראה שהם אוכלים ושותים ומדליקים אור גדול [עד שיכלו לראות צורה החקוקה בטבעת ממרחק מיל] אמר שכיון שהם שמחים יחזור עליהם. ואמר **רב אסי**, שלוש מאות אלף שולפי חרב נכנסו לטור מלכא והרגו שלושה ימים ולילות, ובצד אחר של העיר לא ידעו מכלום והמשיכו לשמוח.

'בלע ה' ולא חמל את כל נאות יעקב', דרש רבין בשם רבי יוחנן הם שישים ריבוא עיירות שהיו לו לינאי המלך בהר המלך, וכל אחד היו בה כמנין יוצאי מצרים, חוץ משלוש עיירות שהיו בהם כפלים כיוצאי מצרים, ואלו הם **כפר ביש** [שלא נתנו ביתם לאורחים], **כפר שחליים** [שפרנסתם משחליים], **כפר דיקריא** [פירש רבי יוחנן שהיו נשותיהם יולדות זכרים ואח"כ נקבות ופוסקות]. ואמר **עולא** ראיתי את הר המלך, ואפילו שישים רבוא קני סוף אינו מחזיק. ורבי חנינא השיב לצדוקי שארץ ישראל כתיב בה 'ארץ הצבי', מה צבי, אין עורו מחזיק את בשרו, אף א"י בזמן שיושבים עליה מתרחבת, ובזמן שאין יושבים מתכווצת.

רב מנימוי בר חלקיה ורב חלקיה בר טוביה ורב הונא בר חיאי ישבו יחד ושבחו את בני כפר סכניא של מצרים, שהיה בהר המלך, **חד אמר** מעשה בארוס וארוסתו שנשבו והשיאום יחד, ומאחר שלא היה להם כתובה לא נגע בה עד יום מותו. וכשמת הספידו אותו שפטפט ביצרו יותר מיוסף הצדיק, א. משום שפטפט בכל שעה ושעה. ב. שהיו יחד במטה. ג. שהיתה אשתו. **וחד אמר** מעשה שעמדו ארבעים מודיות בדינר, ונחסר השער מודיא אחת, ובדקו ומצאו אב ובנו שבאו על נערה המאורסה ביום הכיפורים, והביאום לבי"ד וסקלום וחזר השער למקומו. **וחד אמר** מעשה באדם אחד שרצה לגרש את אשתו והיתה כתובתה מרובה. הלך וזימן את אוהביו, והשקן ושיכרן והשכיבן עם אשתו על מטה אחת, והביא לובן של ביצה והעמיד להן עדים ובא לבי"ד, ואמר **בבא בן זוטא** מתלמידי **שמאי הזקן**, מקובלני **משמאי** שלובן ביצה סולד מן האור ושכבת זרע דוחה מן האור, בדקו ומצאו כדבריו, והביאוהו לבי"ד והלקוהו וגבו כתובתה ממנו.

ואמר **רב יוסף לאבבי** שהטעם שנענשו אף שהיו צדיקים, מאחר שלא התאבלו על ירושלים, דכתיב 'שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה'.

ג. אשקא דריספק חרוב ביתר.

מנהגם היה ליטע ארז בלידת תינוק, ועץ שיטה בלידת תינוקת, והיו קוצצים אותם בעת נישואיהם לעשות מהם חופה, ולבת הקיסר נשבר דופן העגלה, וקצצו עבדיה את האילנות, והכום אנשי ביתר, ובאו ואמרו לקיסר שהיהודים מרדו בו ובא להלחם בהם.

'גדע בחרי אף כל קרן ישראל', אמר רבי זירא אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן, אלו שמונים אלף קרני מלחמה שנכנסו לביתר, והרגו בה אנשים נשים וטף עד שהלך דמם מיל ונפל לים הגדול. תניא רבי אליעזר הגדול אומר, בבקעת ידים היו שתי נחלים, באותה שעה שיערו חכמים שהיה שני חלקים מים וחלק אחד דם, ובמתניתא תנא שבע שנים בצרו גוים את כרמיהם מדמן של ישראל בלא זבל.

ושאל את רבי יוחנן לפשר דבר זה, ואמר לו שהסיבה לכך משום דכתיב 'שמועה טובה תדשן עצם'. והעצה לזה שיעבור לפניו אדם ששונאו, דכתיב 'ורוח נכאה תיבש גרם', ועשה כך ויכל ללבוש מנעליו. אמר לו, אם כזה חכם אתה מדוע לא באת אלי עד עתה. אמר לו כבר עניתך. אמר לו וכבר השבתי על תשובתך.

אמר לו אספסיינוס, אני הולך ואשלח אדם אחר להלחם בירושלים, אך בקש ממני משהו ואתן לך. אמר לו תן לי יבנה וחכמיה, ושושלתו של רבן גמליאל, ורופאים שירפאו את רבי צדוק. וקרה עליו רב יוסף ואיתימא רבי עקיבא, 'משיב חכמים אחור ודעתם יסכל', שהיה לו לבקש שהפעם יוותר מלהלחם בירושלים. ורבי יוחנן סבר שאפשר שאם יבקש דבר גדול לא ימלא בקשתו, ונמצא שאף הקלה פורתא לא יהיה.

שלח את טיטוס שעליו נאמר 'ואמר אי אלהימו צור חסיו ב', שהיה מחרף ומגדף כלפי מעלה. שתפטס זונה בידו, ונכנס לקודש הקדשים, והציע ס"ת ועבר עליה עבירה, וחתך את הפרוכת, ונעשה נס שבצבץ משם דם^(ז), וכסבור שהרג את עצמו [של מקום], שנאמר 'שאגו צורריך בקרב מועדיך שמו אותותם אותות'. [אבא חנן אומר, 'מי כמוך חסין י-ה' שאתה שומע ניאוצו וגידופו ושותק. דבי רבי ישמעאל תנא, 'מי כמוכה באלים ה', מי כמוכה באלמים ה'].

נטל את הפרוכת ועשאו כמין סל גדול, והביא כל כלי המקדש והניחם בתוכו, והושיבן בפסינה כדי לילך ולהשתבח בעירו, שנאמר 'ובכן ראיתי רשעים קבורים ובאו ממקום קדוש יהלכו וישתכחו בעיר אשר כן עשו', אל תקרי קבורים אלא קבוצים, ואל תיקרי וישתכחו אלא וישתבחו, ואיכא דאמרי קבורים ממש, שנגלה לפניהם כל מטמונות. עמד עליו נחשול שבים לטבעו, אמר כמדומה שאין גבורתו אלא במים, שהרי פרעה וסיסרא טבעו בים. אם גבור יעלה ליבשה ויעשה עמי מלחמה. יצתה בת קול ואמרה, רשע בן רשע בן בנו של עשו הרשע, יתוש שהוא בריה קלה [שמכניס אוכל ואין לו מקום שמוציא הפסולת], יעשה עמך מלחמה. וכשעלה ליבשה בא יתוש ונכנס לו בחוטמו^(ח), וניקר במוחו שבע שנים, ותניא אמר רבי פנחס בן ערובא זוכרני כשמת פצעו את מוחו, ומצאו בו כצפור דרור משקל שני סלעים. ובמתניתא תנא, כגוזל בן שנה משקל שני ליטרין. ואמר אביו, מקובלני שפיו היה של נחושת וצפורניו של ברזל. יום אחד עבר ליד נפח, ושמע קול דפיקתו ונשתתק היתוש, והתחילו להביא לפניו נפחים שיכו לפניו, ולנפח נכרי שילם ד' זוזים, ולנפח יהודי לא שילם ואמר לו דיין שאתה רואה במפלת שונאך, ועזר לו לשלושים יום, ומכאן ואילך לא הועיל לו. וכשמת, אמר שישרופו את גופו ויפזרו האפר על פני שבע ימים, כדי שלא יוכל הקב"ה להעמידו בדין.

אונקלוס בר קלוניקוס היה בן אחותו של טיטוס, ורצה להתגייר, והעלה אותו באוב, ואמר לו טיטוס שלא כדאי להיות יהודי משום שלא יוכל לקיים כל כך הרבה מצוות, וכדאי לו להלחם בהם, דכתיב 'היו צריה לראש', שכל המיצר לישראל נעשה ראש. וסיפר לו שמענישים אותו בשמים במה שפסק לעצמו, שאוספים את אפרו ודנים אותו, ושוב שורפים ומפזרים אפרו על פני שבע ימים.

דף נז

הלך אונקלוס והעלה את בלעם באוב, ואמר לו בלעם שישאלהם חשובים בשמים, אך 'לא תדרוש שלומם וטובתם כל הימים', ועוד סיפר לו שעונשו הוא בשכבת זרע רותחת^(ט). העלה את יש"ו באוב, ואמר לו 'טובתם דרוש ורעתם לא תדרוש', כל הנוגע בהם כאילו נגע בבבת עינו. וסיפר לו שעונשו בצואה רותחת, דאמר מר, כל המלעיג על דברי חכמים, נדון בצואה רותחת. בא וראה מה בין פושעי ישראל לנביאי אומות העולם.

תניא אמר רבי אלעזר בא וראה כמה גדולה כוחה של בושא, שהרי סייע הקב"ה לבר קמצא, והחריב את ביתו ושרף את היכלו.

תוס' (ד"ה וניקרי). (ט) מדה כנגד מדה שבעצתו התחיל העם לזנות אל בנות מואב. רש"י טרפה א. דנכנס דרך חוטמו ולא ניקב הקרום. ב. שיש חילוק בין טריפות אדם לבהמה.

(ז) להודיע שקשה לפני המקום חורבן ביהמ"ק. תוס' (ד"ה ונעשה). (ח) ולא נעשה ע"ז טרפה א. דנכנס דרך חוטמו ולא ניקב הקרום. ב. שיש חילוק בין טריפות אדם לבהמה.